

ТМГ. XXXVII	Бр. 3	Стр. 1339-1359	Ниш	јул - септембар	2013.
-------------	-------	----------------	-----	-----------------	-------

UDK 343.9.06

Прегледни рад

Примљено: 23. 08. 2011.

Ревидирана верзија: 07. 10. 2012.

Одобрено за штампу: 02. 09. 2013.

Слађана Ђурић

Универзитет у Београду

Факултет безбедности

Београд

КВАЛИТАТИВНИ ПРИСТУП У КРИМИНОЛОШКИМ ИСТРАЖИВАЊИМА

Апстракт

У тексту се резимирају налази обимне методолошке литературе, као и наша конкретна истраживачка искуства, стицана кроз спровођење великог броја пројеката у којима је квалитативни приступ примењиван као једини или комплементарно са квантитативним. Велика хетерогеност теоријских концепата у којим се оквирима планирају и спроводе квалитативна истраживања, довела је до тога да се у истраживачкој пракси појављују бројне варијације квалитативног приступа. У овом приказу главних елемената квалитативног истраживачког приступа, примењеног у криминолошким истраживањима, апстраховаћемо неке од тих разлика и приказати их у поједностављеном облику, уз навођење заједничких основа и принципа. Након кратког прегледа примене квантитативног и квалитативног истраживачког приступа у криминологији и сумирања главних карактеристика квалитативног истраживачког приступа, изнећемо главне елементе уобличавања нацрта истраживања, описати избор метода за прикупљање података, као и поступке њихове анализе у квалитативним истраживањима криминолошких феномена.

Кључне речи: квалитативна методологија, криминолошка истраживања, истраживачки приступ, нацрт истраживања, мултиметодски приступ

THE QUALITATIVE APPROACH IN CRIMINOLOGICAL RESEARCH

Abstract

This paper summarizes the findings of voluminous methodological literature, as well as our concrete research experience, achieved through conducting many pro-

djuricsladja@gmail.com

jects, in which the qualitative approach was used either exclusively or complemented by the quantitative approach. The considerable heterogeneity of theoretical concepts within which qualitative research is planned and implemented has caused the emergence of numerous variations of the qualitative approach in research practice. In this review of the main elements of the qualitative research approach, applied to criminological investigations, we will ignore some of these differences and present them in a somewhat simplified form, with the enumeration of common bases and principles. After a short review of the application of the quantitative and qualitative approaches to research in criminology and a summary of the chief features of the qualitative research approach, we will present the key elements of shaping research design and describe the selection of data collection methods, as well as procedures for their analysis in the qualitative studies of criminological phenomena.

Key words: qualitative methodology, criminological research, research approach, research design, multi-method approach

КРИМИНОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА – СМЕНА ТРАДИЦИЈА

Криминологија је по својој природи интердисциплинарна и уобичајено се карактерише као место сусрета различитих дисциплина: социологије, психологије, права, социјалне политике итд. Иако у криминологији генерално ниједна од дисциплина не доминира, до тога често долази у раду појединачних криминолога. Стога је за разумевање њихове артикулације проблема потребно познавати коришћени појмовни апарат и разнородне теоријске оријентације на које се ослањају. Сложеност појава, разноликост теоријских оквира, као и уплив концепата који припадају домену различитих дисциплина чини криминолошка истраживања веома комплексним.

Надаље, предмети криминолошких истраживања врло често могу да задиру у политику, или да се тичу испитивања посебно осетљивих односа, а такође могу да буду суочена са додатним захтевима везаним за поштовање етичких принципа истраживања. Иако теренски рад и у другим дисциплинама може да носи појачан ризик од изазивања опасности по истраживаче, могућност угрожавања је у случају криминолошких истраживања још израженија с обзиром на то да су предмети проучавања често заједнице у којима се испитује неки тип незаконитог понашања или појединци који се баве криминалним активностима.

Први покушаји мапирања образаца криминалног понашања, као и емпиријске анализе функционисања кривичног правосуђа из 18. века, утрли су пут каснијим, све озбиљнијим напорима да се узроци криминалног понашања идентификују кроз емпиријска истраживања, уз примену најпре квантитативних, а касније и квалитативних научних метода (Noaks & Wincup, 2004). У следећем делу

текста ћемо сумарним приказом развоја емпиријских истраживања и, аутора значајних за успостављање и развој обе истраживачке традиције у криминологији, покушати да ближе одредимо статус квалитативног истраживачког приступа у овој области.

Доминација позитивизма

Позитивистичка традиција је задуго, као и у осталим дисциплинама, била доминантан оквир промишљања криминолошких феномена. У литератури се почетни истраживачки напори у криминологији ретроспективно називају Класичном школом, коју обележава све изразитије фокусирање криминолога на рационално промишљање, инспирисано просветитељством. Подстакнути позитивистичким захтевом за откривањем каузалних односа и снажењем објективног знања, француски и белгијски криминолози покушавали су још двадесетих година 19. века да емпиријски докажу повезаност криминалног понашања са неким типом индивидуалне или социјалне патологије (Muncie, 2001). Објављивање националне статистике криминала у Француској 1827. године свакако представља значајан момент у развоју научних истраживања у овој области, јер су тиме истраживачима стављене на располагање богате базе података за разноврсне анализе.

Тај период ће обележити и рад Кетлеа (*Adolphe Quetelet*), који је проучавао склоност ка вршењу криминала, доводећи је у везу са потенцијалним узроцима, као што су сезонске варијације, клима, пол и старост. Налазећи да се обрасци криминалног понашања могу предвидети, као и да су методе које користе природне науке сасвим адекватне за тај тип истраживања, Кетле, као и други позитивистички оријентисани криминолози тог времена, све више упућује на значај друштвених, економских и еколошких фактора као контекста у којима треба тражити разлоге криминалног понашања. Поменућемо овде и значајан рад Герија (*André-Michel Guerry*), који је учврстио позицију примене званичних кривичних података, истражујући везу између стопе криминала и економског развоја, као и нивоа образовања. Дотадашњу доминацију француско-белгијске школе „моралне статистике“ доводи у питање оштро противљење моделу биолошког позитивизма Тарда (*Gabriel Tarde*), који покушава да превазиђе сирови сцијентизам ове ране криминолошке оријентације.

Резимирајући историју позитивистичке криминологије, Берн (Beirne, 1993) сматра да мало који спис из тог периода заслужује тако велико поштовање као рад *The English Convict* енглеског затворског лекара Горинга (*Charles Buckman Goring*). Испитујући основност Ломброзовог (*Cesare Lombroso*) концепта „рођеног криминалаца“, то дело је остварило значајан утицај на даљи развој криминологије, посебно у Великој Британији и САД. У овом кратком прегледу

историје позитивистичких истраживања у криминологији поменућемо само још Диркемове (*Émile Durkheim*) анализе стопе криминала, као и вредна истраживања образаца криминалног понашања у Чикагу Шоа и МекКеја (*Shaw & McKay, 1942*). У овим истраживањима су коришћени службени подаци о криминалним делима из полицијских статистика и судских списа.

Иако примена квантитативних метода у бројним друштвеним дисциплинама има супериоран статус у односу на коришћење квалитативних, код савремених криминолога је искристалисан став да коришћење „једине научне“ методологије само по себи не гарантује долажење до „истине“. Могуће нетачне претпоставке, погрешна тумачења, неадекватна примена добијених налаза, неадекватна мерења и тестирања која се практикују у оквиру квантитативног приступа, могу не само да доведу у заблуду већ и до опасних закључака (*Muncie, 2001*). Стога савремена криминолошка истраживања напуштају строгу традицију позитивистичког приступа и у адаптираној методолошкој и теоријској форми и даље се успешно примењују на испитивање широког спектра криминолошких проблема.

Уплив квалитативног приступа

Констатујући да је и у криминологији, као и у већини области друштвених истраживања, квалитативна методологија увек „други избор“, Мојзер и Лешпер (*Meuser & Löscher, 2002*) наводе да је главни разлог за то опште очекивање да криминолошка истраживања треба да понуде „голе чињенице“, то јест прецизне статистичке увиде у дистрибуцију специфичних облика криминала међу различитим сегментима популације. Зато не изненађује што је у криминологији квантитативна традиција имала значајније ширу примену.

Почеци примене квалитативне методологије у криминологији везују се за истраживачки рад Чикашке школе. Аутори окупљени око овог концепта дали су снажан допринос развоју теорије социјалне дезорганизације, а посебно је занимљив њихов концепт еколошког модела развоја градова и образаца криминала у њима. Иако су у својим истраживањима користили квантитативне методе истраживања, припадници Чикашке школе су развили методолошки модел етнографског испитивања, што ће отворити врата широј примени квалитативног приступа. Предмет истраживачке пажње све више постају маргиналне групе, а теме проучавања: активности банди, проституција, бескућништво. Истраживачи широко примењују технике иновативне за то време, као што су учесничко посматрање, анализа докумената или животне историје.

Чињеница да у првој трећини 20. века није повлачена дистинкција на квалитативна и квантитативна истраживања (*Meuser & Löscher, 2002*) не сме замаглити значајну чињеницу да је у великом броју

„класичних“ истраживачких студија девијантности из тог периода примењиван управо квалитативни истраживачки нацрт. У следећем двадесетогодишњем периоду бележи се значајно јачање квантитативног приступа кроз развој анкетног испитивања и унапређење статистичких метода анализе, а истраживачке активности Чикашке школе оствариће свој најснажнији утицај на рад британских криминолога шездесетих и немачких истраживача седамдесетих година прошлог века. Расправе које јачају седамдесетих година доводе у питање основне принципе на којима се темељи квантитативни приступ, а све се гласније исказују сумње у могућност експерименталних истраживања над људима, али и изражава противљење истраживањима људског понашања која не узимају у обзир смисао и сврху људског деловања.

У том периоду се све већи број заједница проучава квалитативном методологијом, захваљујући јачању два значајна приступа у оквиру квалитативне методологије – етнометодологије и симболичког интеракционизма. Такође се бележи све проширенија примена биографског метода, усмене историје и проучавања „животних прича“ као значајних извора података неопходних за разумевање искустава људи и њихове перцепције друштвених конструката, као и све распрострањенија примена акционих истраживања.

Истраживања из шездесетих и седамдесетих година покренуће нове теме (девијантна каријера, пракса институција социјалне контроле), развити нове истраживачке перспективе (етнометодолошка истраживања девијантности, реконструктивни приступ, симболички интеракционизам, интерпретативна парадигма), а све то ће даље обликовање квалитативног приступа водити кроз бројне методолошке расправе. У савременим квалитативним криминолошким истраживањима покрећу се теме које намећу нови услови живота: разни типови насиља, девијантна понашања везана за употребу дрога, савремене институције социјалне контроле, казнена политика, а у криминолошким истраживањима налазе своју пуну примену анализа дискурса и анализа образаца интерпретације.

*Комплементарна примена квалитативног и
квантитативног приступа*

Иако се у квантитативном приступу истражује људско искуство изражено бројчаним категоријама, а квалитативни приступ подразумева детаљан опис и анализу квалитета истраживаних сегмената људског искуства, ова два приступа нису дијаметрално супротна. Оба приступа, утемељена на посебним теоријским концептима, развила су се као два логички доследна научна прилаза друштвеној стварности. Отуда многи предлажу да се разликовање између ова два приступа не врши у дискурсу добро–лоше, реч–број, прецизност–непрецизност, већ познавање оба приступа треба да нас води

најбољем избору за примену у конкретној истраживачкој ситуацији (Hammersley, 1992; Silverman, 2000).

Пракса савремених академских криминолошких истраживања јасно указује на потребу комплементарног ангажовања оба приступа унутар једне истраживачке студије. С обзиром на то да се применом две истраживачке парадигме добијају увиди у различите сегменте и аспекте криминолошких феномена, поборници мултиметодских студија планирају примену оба приступа у свим фазама истраживачког рада. Адекватним комбиновањем квалитативних и квантитативних истраживачких метода обезбеђује се увид како у квантитативно мерљиве димензије криминолошких проблема, тако и у њихову дубљу природу.

Квалитативни приступ може да претходи квантитативном испитивању, могу се примењивати и напоредо, а врло често се неки од облика квалитативног истраживања примењује након мерења и статистичког приступа. На тај начин се спроводи принцип триангулације као особено истраживачко начело, којим се захтева комплементарна примена различитих истраживачких приступа, или њихових посебних елемената, у истраживању једног проблема.

Логика триангулације почива на премиси да појединачне методе могу откривати различите аспекте стварности, али ниједна посебна метода не може да осветли разноврсност свеукупних аспеката комплексних друштвених феномена. Сваки извор података, начин њиховог прикупљања и анализе, тип истраживачке стратегије или теоријска перспектива имају своје предности и ограничења. Зато их треба примењивати комплементарно, чиме се могу искористити предности и умањити недостаци сваког посебног приступа.

ПРИМЕНА КВАЛИТАТИВНЕ МЕТОДОЛОГИЈЕ У КРИМИНОЛОШКИМ ИСТРАЖИВАЊИМА

Огроман пораст примене квалитативне истраживачке методологије последњих деценија није пропраћен продукцијом адекватне методолошке литературе на српском језику. Упркос постојању значајних радова домаћих аутора у којима се излажу основни принципи методологије криминолошких истраживања (Игњатовић, 2009; Константиновић-Вилић, Николић-Ристановић, и Костић, 2011) може се констатовати да у нашој методолошкој литератури скоро изостају систематизовани прегледи који би посебно тематизовали практиковања квалитативног приступа у истраживањима са подручја криминологије.

Циљ овог рада јесте да се укаже на могућности и тешкоће, као и на главни начин примене квалитативних метода у криминолошким истраживањима. Најпре ће бити представљене особености квалита-

тивне истраживачке парадигме, а након тога ћемо приказати начин реализације квалитативне истраживачке студије кроз резиме свих истраживачких фаза у квалитативном проучавању са подручја криминологије.

Карактеристике квалитативног истраживачког приступа

У литератури постоји прилично широк консензус о томе да су квалитативна истраживања мултиметодска и интерпретативно оријентисана (Snare & Spence, 2003), да се у њима наглашава разумевање значења које људи придају свом деловању или социјалним феноменима (акцијама, одлукама, веровањима, вредностима) и да је управо начин на који људи разумеју и тумаче друштвену реалност један од централних мотива квалитативних истраживања (Bruman, 1988). Другим речима, квалитативни истраживачи гледају људе изнутра. Јер, док квантитативни истраживачи могу да спроведу прикупљање података без директног контакта са објектом истраживања, најчешће ангажујући обучене интервјуере или слањем упитника испитаницима, докле квалитативни истраживачи одлазе у животне средине испитаника, разговарају са њима, посматрају њихово понашање и односе, испитују њихове системе вредности и погледе на свет. Истраживачи улазе у блиску интеракцију са испитаницима и отворени су за разумевање њихове перцепције. Квалитативни приступ се примењује на истраживање и разумевање људских система, како оних малих, као што су породичне заједнице, тако и оних великих, који се тичу културних система.

У поређењу са квантитативним приступом квалитативна истраживања су мање структурисана и флексибилнија. Основни епистемолошки принципи на којима почива квалитативни приступ јесу: појаве треба проучавати холистички, комплексни феномени се не могу редукovati на независне делове, истраживач ради у природном окружењу, у великој мери се одржава отвореност истраживања да би се обезбедило укључивање свих значајних аспеката феномена, избегавају се априорне претпоставке и закључци. Субјекти у квалитативним проучавањима нису одабрани насумично, они увек имају одређене карактеристике због којих се увршћују у процес истраживања. Квалитативна истраживања најчешће примењују индуктивне видове закључивања; подаци се почињу прикупљати у односу на радну хипотезу, која је по природи генерална, по обиму широка и неспецифична. Током самог истраживања успостављају се даље хипотезе и развијају посебна питања.

Синтагма „квалитативна истраживања“ генерички је термин којим се означава широк спектар истраживачких приступа. Треба рећи да не постоји јединствен начин спровођења квалитативног истраживања и да се она међусобно разликују како у теоријским претпо-

ставкама тако и у разумевању природе друштвеног живота и начина његовог сазнавања циљева који се истраживањем могу остварити. Силвермен (Silverman, 2000) указује на чињеницу да унутар сваког посебног квалитативног приступа и његових методолошких корелата постоје варијације и неконзистентности, па је, строго говорећи, примереније говорити о „квалитативним методологијама“ него о „квалитативној методологији“. Многи аутори истичу да је флексибилност управо суштинско обележје квалитативног приступа, који се често успоставља као својеврстан бриколаж.

Социјална реалност се у овој истраживачкој традицији схвата као конструкт који настаје у заједничкој интеракцији учесника, као резултат њиховог придавања значења у контексту конкретних ситуација (Berger & Luckmann, 1966; Blumer, 1969; Goffman, 1974). Током интеракција учесници интерпретирају објекте, догађаје или људе додељујући им атрибуте конституисане у својим субјективним оквирима разумевања. На тај начин се конституише основа заједничких значења, која се константно модификују и усклађују на основу контекста и реакција са значењима других. Тако се друштвена реалност гради као резултат сталног одвијања процеса социјалне конструкције, па изучавање такве реалности захтева методолошку усмереност како на погледе и обрасце значења друштвених актера тако и на сам процес конструкције. У практичном смислу, квалитативни истраживачи спроводе обухватно посматрање и анализу комуникација и интеракција.

Ова истраживања су по својој природи контекстуална, планирају се са циљем стицања дубљих увида у истраживани феномен. Квалитативна истраживања су интерпретативно оријентисана и у њима се наглашава разумевање значења које људи придају свом деловању или социјалним феноменима. Стога подаци који се прикупљају за потребе оваквих истраживања, захватају широке области живота и имају разнолике облике. То могу бити усмени искази (појединачни искази, исповести, делови конверзације), писане речи (званични или приватни документи, књиге, текстови, писма, аутобиографије, институционални извештаји, транскрипти), видео и/или аудиобелешке из теренских истраживања, визуелна запажања, различити наративни садржаји и животне приче.

*Циљеви и предности примене квалитативног приступа у
криминолошким истраживањима*

Ричи (Ritchie, 2003) резимира листу услова под којима се у литератури образлаже адекватност примене квалитативног приступа као главног или јединог истраживачког модела. То су најпре истраживања феномена који нису адекватно дефинисани и који захтевају додатно разумевање и прецизирање, или пак они чије је постојеће

тумачење застарело. У таквим ситуацијама се применом квалитативног приступа, отвореног и генеративног по својој природи, може значајно унапредити идентификовање свих релевантних елемената истраживане појаве на које дотадашња истраживања нису могла да укажу. Квалитативна истраживања се препоручују и онда када циљеви истраживања претпостављају дубље упливе у предмет, када њихово објашњење изискује увид у лична знања и ставове испитаника који се не могу прикупити стандардизованим анкетирањем (разлози појединих веровања, прихватања одређених вредности, емоционалног односа испитаника итд). Све то налаже осетљивост истраживача и формат испитивања довољно отворен и подстицајан да се од испитаника добију лични увид и искуство, те сазна смисао који они придају испитиваној појави, а којих често нису довољно свесни.

У методолошкој литератури се као велики проблем криминолошких истраживања најчешће помиње феномен „тамне бројке криминала“, настао као резултат постојања значајног броја нерегистрованих дела и неоткривених починилаца. У истраживачкој пракси се проблем непоузданости званичних података о криминалу настојао надоместити спровођењем комплексних квантитативних истраживачких пројеката (какав је, рецимо, *British Crime Survey*). Иако се ни најпогоднијим комбиновањем различитих извора података не може до краја превазићи проблем „тамне бројке криминала“, поборници квалитативног приступа управо као посебну предност укључивања таквог прилаза истичу могућност да се ангажовањем овог далеко флексибилнијег истраживачког приступа, у ситуацији непостојања поузданих „чврстих чињеница“ о обиму криминалитета, оствари дубљи увид у природу криминала и криминалног понашања људи.

Такође, у криминологији постоје многе области и питања која се не могу истраживати коришћењем званичне статистике или за које таква статистика и не постоји, па је у таквим истраживањима неопходно ангажовати квалитативну анализу (Coleman & Moynihan, 1996). Можда најбољи пример криминолошког феномена који је тешко истраживати квантитативним методама јесте „криминал белог оковратника“ (*white-collar crime*), који се ретко пријављује, открива и процесуира (Croal, 2001). У недостатку објективних индикатора који би указивали на обим и начине манифестовања овог феномена, прикладно је применити квалитативне истраживачке поступке (анализу докумената, различите облике интервјуисања, учесничко посматрање) чиме би се могла обезбедити комплексна и разноврсна искуствена евиденција као основ за стицање увида у значајне димензије феномена. На пример, подаци о коруптивним кривичним делима се могу посредно добити испитивањем перцепције корупције код грађана. Иако је готово немогуће прикупити поуздане квантитативне податке о извршеним кривичним делима корупције (која свакако

спада у „криминал белог оковратника“), јер је „тамна бројка“ веома велика, субјективни доживљај степена овог криминалног феномена може бити важан индикатор његовог реалног обима. Драгоцена изворна обавештења у проучавању ове врсте криминалних појава могла би се прикупити применом поступка учесничког посматрања. Такође, експертски интервјуи са тужиоцима и судијама би могли открити разлоге због којих су кривични поступци против окривљених за дела „криминала белог оковратника“ веома отежани и често недовољно ефикасни, јер би указали на потешкоће са којима се надлежни органи суочавају приликом откривања и расветљавања ових кривичних дела. Ситуација је слична код истраживања других кривичних дела која су по природи сложена, где је отежано идентификовати и учиниоце и жртве, па се интерпретативни приступ намеће као најбољи, а некада и једини избор.

Квалитативни приступ се такође примењује у испитивањима комплексних појава, најчешће у сврху расветљавања субјективних, недовољно истражених димензија појаве (Džurić, 2009). Тако, студије девијантних супкултура у којима је доминантно или искључиво примењиван квалитативни нацрт истраживања, пружају ретке увиде у перцепције и искуства појединаца (жртве, починиоца, особа које су професионално укључене), чиме се значајно продубљује разумевање како актера, тако и друштвеног контекста.

Такође, квалитативни приступ се показује као оптималан избор онда када је тема истраживања осетљива. Типичне теме из овог корпуса које обрађују криминолози односе се на разводе и прекинуте везе, насиље у породици, сексуално или психичко злостављање, губитак блиских особа итд. Примена квалитативних метода нам у случајевима таквих испитивања омогућава неопходан ниво осетљивости за сваку појединачну реакцију испитаника, осветљава специфичне околности у којима се одвија испитивање, али и обезбеђује сигурно управљање истраживачком интеракцијом, уз поштовање етичких принципа истраживања.

Овај приступ је незамењив и онда када циљеви истраживања претпостављају прикупљање мишљења и ставова особа које имају високо специјализовану улогу у друштву (експерти, водећи стручњаци, руководиоци институција).

Нацрт квалитативних истраживања

Креирање адекватног нацрта истраживања јесте предуслов сваког успешног истраживачког процеса. Истраживачи у тој фази доносе одлуке које ће у битној мери одредити све касније активности. Прикладан истраживачки нацрт је онај у којем је проблем истраживања јасно дефинисан и у којем је из постављених истраживачких питања кохерентно изведен приступ какав ће обезбедити прику-

пљање валидних и поузданих података. Приликом планирања нацрта истраживања морају се узети у обзир многе компоненте. Луис (Lewis, 2003) објашњава значај пет кључних аспеката нацрта истраживања: дефинисање проблема, одлуке које се тичу организовања адекватног просторног оквира истраживања и популације која ће се испитивати, избор метода за прикупљање података, одређивање временских термина за прикупљање података, као и успостављање адекватних односа (укључујући проблем приступа истраживаној популацији, као и сва етичка питања).

За разлику од најчешће експерименталног или квазиексперименталног истраживачког нацрта у квантитативном приступу, у квалитативним истраживањима се нацрт развија током реализовања истраживања, уз стално прецизирање истраживачких метода и модификовање истраживачких питања, као и успостављање нових. Такође, одлуке о типу и обиму потребних података подложне су ревизијама током целокупног проучавања, па се, узимајући све ово у обзир, квалитативна истраживања квалификују као процес сталног доношења одлука (Maxwell, 1996; Flick, 2002), у којем се планирани почетни нацрт преводи у конкретне процедуре, током чијег се спровођења одлучује о следећим корацима. Тако, дизајнирање квалитативног истраживања јесте континуирани процес који захтева стално преиспитивање одлука и никако се, као у случају квантитативних студија, не може омеђити као засебна рана истраживачка фаза.

Квалитативна истраживања се могу иницирати из различитих научних побуда: од тога да одређено питање у дотадашњој истраживачкој пракси није покретано, до бројних могућности настојања да се до тада стечена сазнања о неком феномену или друштвеном процесу продубе, (пре)испитају, модификују или провере у другачијем друштвеном контексту. Истраживачи најчешће почињу рад тако што прелиминарно дефинишу тему истраживања. За дефинитивну одлуку о томе да ли је оправдано и могуће спровести иницијално планирано истраживање потребно је обавити систематски преглед постојећих истраживања и теоријских концепата који се односе на област планираног истраживања. Тек на тај начин истраживач може да испита оправданост покретања истраживања и стекне увид у мрежу постојећих теоријских објашњења неопходних за даљу концептуализацију плана. У исто време, стицањем оваквог увида истраживач ће бити у стању да прецизира своју полазну идеју и преточи је у јасно дефинисано истраживачко питање.

Како истиче Максвел (Maxwell, 1996), значајан сегмент у планирању адекватног нацрта квалитативних истраживања јесте прецизно утврђивање приступа испитиваној средини, као и односа који ће се успоставити између актера истраживачког процеса. Ове истраживачке активности посебан значај добијају у криминолошким истра-

живањима, која се често баве испитивањем заједница и особа до којих је теже доћи, документације која није јавна, институција чији рад није транспарентан, припадницима рањивих друштвених група, што све захтева посебну пажњу.

Типови квалитативних података

У литератури постоје различите класификације типова квалитативних података. Према степену удаљености истраживача од истраживане појаве, као и начину њиховог прикупљања, можемо разликовати два типа података: природно опажене и генерисане податке (Ritchie, 2003). Бекер (Becker, 1958) наводи разлику међу подацима добијеним спонтано и онима који су добијени на захтев истраживача. За прикупљање оба типа података у методологији су развијени разнолики поступци, чије ћемо циљеве примене овде само побројати.

Генерисани подаци су они које, на неки начин, добијамо реконструкцијом основних података. Онда када циљеви истраживања изискују субјективне увиде испитаника о њиховом искуству, ставовима, догађајима, понашању, као и разумевање смисла који они придају свему овоме, истраживачи ће применити неку од техника за прикупљање генерисаних података. Применом биографског метода и различитих облика индивидуалних или групних интервјуа бићемо у прилици да се обавестимо о мотивима испитаника, њиховим веровањима, очекивањима и размишљањима.

Природно опажени подаци прикупљају се, пре свега, различитим формама технике посматрања која нам омогућава бележење и анализу понашања у реалном окружењу. Квалитативне истраживачке методе су намењене испитивању друштвеног понашања у природном амбијенту његовог манифестовања. Њиховом применом се добијају драгоцен подаци, јер људско понашање можемо да разумемо у контексту реалног живота. У најпроширенијој форми научног посматрања, учесничком посматрању, истраживач се укључује у живот заједнице коју испитује и непосредно опажа друштвене акције, облике интеракција (вербалне и невербалне) онако како се оне природно појављују, као и последице различитих форми друштвеног понашања. Врло често, посебно у истраживањима која подразумевају увид у хронологију или историју истраживане појаве, квалитативни истраживачи примењују анализу постојеће документације, било да је реч о јавним (различити званични извештаји, медијски садржаји, записници, архивски записи) или приватним документима (дневници, лична преписка, фотографије).

У квалитативним криминолошким истраживањима веома је честа примена података који се добијају из постојећих корпуса документарне грађе, различитих службених извештаја (полиције, судава, тужилаштва, центара за социјални рад итд) и архивски материја-

ли (Ђурић, 1995). Правилан захтев релевантним институцијама за коришћење службених извора налаже од истраживача да се претходно упознају са карактером докумената и података које траже. Денском (Denscombe, 1998) разликује три типа података према нивоу њихове доступности. Јавно доступни извори података јесу, рецимо, новински чланци и интернет-странице релевантних институција на којима оне обавештавају јавност о свом раду и програмима, те нуде периодичне извештаје о активностима које спроводе. Подаци са ограниченим приступом нису јавно доступни, али истраживачи до њих могу доћи након подношења формалног захтева и објашњења у које ће сврхе добијене податке користити (предмети судова и тужилаштва, извештаји полиције). Свакако је најтеже доћи до података који имају квалификацију тајних, а њихово евентуално уступање истраживачима најчешће је праћено захтевом да се, пре објављивања извештаја из истраживања у којем су коришћени, примерци извештаја доставе институцији од које су подаци добијени.

У последње две деценије двадесетог века приметно је све шире практиковање секундарне анализе у квалитативним истраживањима (Lewis, 2003). Постојећи подаци се показују као значајна грађа за извођење компаративних анализа са новоприкупљеним подацима. Истраживач може применити секундарну анализу података које је сам претходно прикупио, података других истраживача (транскрипти интервјуа или групних дискусија, теренски дневници и посматрачке белешке, лична документа, фотографије) или података насталих из циљева који нису истраживачки. Кад је реч о постојећој искуственој евиденцији која би се секундарном анализом укључила у истраживачку грађу, методолози саветују њену процену са аспекта аутентичности, кредибилности, репрезентативности, као и јасноће и разумљивости докумената.

Квалитативне методе истраживања

Квалитативна истраживања се најчешће планирају као мулти-методски пројекти у којима се комплементарно, сагласно захтевима предмета и циљевима конкретног истраживања, комбинују различити облици индивидуалних и групних интервјуа, посматрања и квалитативних анализа података. Принципи којима се истраживачи руководе током прикупљања података треба да обезбеде адекватност и транспарентност ове фазе истраживања током које треба у пуној мери осигурати отвореност и флексибилност приступа, у оквиру којег ће истраживачи моћи да уче и нове, понекада непредвидиве, категорије значења и искуства.

Пре доношења одлуке о избору најпогоднијих метода прикупљања података ваља пажљиво размотрити да ли су нам потребни подаци које је могуће природно опажати, или је реч о подацима које

треба генерисати. Уколико је реч о већ постојећим подацима, логичан избор ће бити посматрање и анализа докумената, а у случају потребе за генерисаним подацима применићемо индивидуалне интервјуе или групне дискусије. Дакле, избор ће зависити од тога да ли је фокус истраживања на интеракцијама, документима или контексту у којем се истраживана појава испољава.

Истраживач мора донети одлуку о типу података који ће на најбољи начин расветлити појаву која се истражује: да ли ће потребан увид остварити тиме што ће посматрати понашање људи, испитивати њихове интеракције, прикупљати њихове ставове и питати их о искуствима или пак трагати за релевантним документима. У неким истраживањима ће довољна количина података моћи да се прикупи интервјуисањем добро планираног скупа актера, а у другима ће циљеви студије бити остварени и пажљивим одабиром постојећих података. Ипак, квалитативна истраживања најчешће теже да обухвате и природни контекст у којем се појава манифестује, што најчешће намеће одлуку о комплементарној стратегији, која претпоставља прикупљање оба типа података. Тиме се остварује и ширина увида тако што се прикупљањем генерисаних података истиче углавном интерпретација самих актера, док анализа постојећих података у први план доводи улогу истраживача и његову интерпретацију.

Уопштено се може рећи да нема „исправних“ и „погрешних“ метода већ да изабране методе могу бити мање или више одговарајуће у односу на постављено истраживачко питање (Willig, 2008). Нацртом истраживања треба обезбедити логичку повезаност између истраживачког питања, метода којима ће се прикупљати подаци неопходни за извођење одговора на пројектовано питање, као и одговарајућих метода и поступака који ће се применити у анализи прикупљене искуствене евиденције. Зато се ова питања не смеју разматрати независно, а одлуке о избору метода доносити сепаратно, него морају бити усклађене са генералним методолошким захтевом пажљивог усклађивања теорије и емпиријских података. Фазу прикупљања искуствене евиденције треба да карактерише што већи степен систематичности свих активности које се предузимају, као и континуирано проверавање прецизности и тачности прикупљених искуствених података.

Технике за прикупљање квалитативних података могу се примењивати самостално или комбиновати са другим квалитативним или квантитативним техникама. Нагласићемо да и онда када се неке особине техника за прикупљање података наводе као њихове предности или недостаци, такве тврдње треба узимати опрезно. Пошто је реч о развијеним и широко примењиваним истраживачким техникама, јасно је да се ниједна од њих не може сматрати вреднијом од других у апсолутном смислу. Међутим, познавање и компаративно

сагледање особина сваког појединачног истраживачког поступка омогућава истраживачима да, у складу са посебним циљевима истраживачких пројеката, начине адекватан избор техника, као и комплементарно користе продуктивно више техника у оквиру једног пројекта. Истраживачка пракса указује да се најчешће комбиновано примењује учесничко посматрање са неким типом интервјуа. Тиме се омогућава како разумевање природног тока догађаја, тако и реконструкција тог тока кроз личну или групну перспективу испитаника (Ђурић, 2007; Ђурић, 2009). У криминолошким истраживањима се, уз посматрање и различите типове индивидуалних или групних интервјуа, најчешће комбинују анализа садржаја званичних докумената релевантних институција и анализа постојећих материјала и животног прича (мемоари, сведочења, фотографије, разговори, белешке).

Узорак у квалитативним истраживањима

Доминантан начин избора испитаника, као и других јединица узорка у квалитативним истраживањима јесте намерно узорковање (*purposeful sampling*) које се може одредити као процедура којом истраживач планира узорак на основу претходно одређених критеријума око степена до којег изабране јединице могу да допринесу истраживању (Vaughn, Schumm, & Sinagub, 1996). Таквим планирањем узорка у квалитативним истраживањима треба обезбедити учешће јединица (особа, догађаја, процеса, активности) које одсликавају одређене услове или поседују неку карактеристику релевантну за тему истраживања (социодемографске карактеристике, друштвена улога, припадност одговарајућој групи, искуство са појавом која се испитује).

Једна од кључних карактеристика квалитативних узорака јесте и њихов обим. Док су квантитативна истраживања усмерена на откривање статистички значајних правилности и дистрибуција, што захтева планирање великих узорака, у квалитативним истраживањима је најчешће реч о малом броју јединица које се проучавају. Будући да за циљ имају продубљено разумевање субјективних значења и детаљан холистички приступ, те је циљеве најчешће могуће остварити интензивним испитивањем малог броја систематски одабраних јединица (испитаника, посматраних догађаја и/или анализираних докумената).

Насупрот вероватноћи као принципу избора узорака за квантитативна истраживања, овде се као принцип успоставља сатурација, односно процена да је испитивањем остварена довољна zasiћеност добијеним подацима. Сатурација или zasiћеност подацима одређује се као тачка у истраживању када истраживач престаје да добија нове или релевантне податке. Онда када се прикупљеним подацима могу дати одговори на сва постављена истраживачка питања, нема празнина у информацијама и необјашњених појава, а даље испитивање

резултира понављањем већ прикупљених података, истраживач прекида даље прикупљање. Стога се првобитни план узорка, током самог извођења истраживања, често мора модификовати у складу са проценом о достигнутом обиму и квалитету прикупљених обавештења.

Пажљиво се планирају бројност и разноликост испитаних случајева, њихова друштвена и просторно-географска дистрибуција, тематска ширина, временски оквир за прикупљање оптималног обима података и степен намерног понављања – вишеструка мерења истог случаја или потврда доказа из вишеструких извора (Safman & Sobal, 2004). Посебно треба водити рачуна о главној опасности – да се у квалитативном истраживању намерни узорак претвори у пригодни. То се може десити када се истраживач ограничи на избор учесника до којих је лакше доћи и који су вољни да учествују у истраживању или пак бира ситуације, локације или податке који су доступнији.

Анализа квалитативних података

Значајна особеност анализе података у квалитативним истраживањима огледа се у чињеници да она тече упоредо са прикупљањем података. Док је у квантитативним истраживањима могуће учинити јасну дистинкцију између прикупљања и анализе података, таква дистинкција је проблематична за већину квалитативних истраживања. Квалитативни подаци се анализирају континуирано док траје истраживање, од његове концептуализације, преко целе фазе прикупљања података, све до фазе тумачења и писања. Аналитички процес започиње током прикупљања података: како се подаци прикупљају, у исто време се анализирају и обликују прелиминарни налази. Предност секвенцијалне или интерим анализе јесте у томе што омогућава истраживачу да се стално враћа и по потреби редефинише питања, развија хипотезе, те осмишљава нове путеве који се отварају током истраживања (Богдановић, 1993; Pope, Ziebland, & Mays, 2000). Уколико би анализа података почела тек пошто се прикупе сви подаци, истраживачи би пропустили прилику да унапреде квалитет искуствене евиденције, или би могли да превиде неке важне сегменте или димензије истраживаног проблема (Ezzy, 2002).

Квалитативна и интерактивна природа добијених података налаже посебну процедуру анализе. Пажљиво ишчитавајући теренске белешке и транскрипте, прегледајући све остале податке које је прикупио, истраживач у најранијим фазама истраживања почиње да стиче прелиминарне увиде у предмет истраживања. Паралелно са даљим прикупљањем података, истраживач је у могућности да упоређује, сортира добијене податке, уочава обрасце и доноси квалификоване одлуке у погледу следећих истраживачких корака. Прикупљање података у квалитативним истраживањима уобичајено резултира великим обимом добијене грађе, која се применом секвенцијалне кон-

тинуиране анализе правовремено систематизује и организује на најадекватнији начин.

Анализа подразумева организацију података (тражење значајних категорија, откривање образаца у речима, мишљењима или догађајима), њихову редукцију (након успостављања категорија подаци се ради даљег сређивања кодирају), као и поређење са почетном теоријом и радном хипотезом. Сортирани, категоризовани и смислено кодирани квалитативни подаци могу се применити за развијање нове или оспоравање (пре свега смисаоне адекватности) постојеће теорије (у целини или у њеним деловима), извођење хипотеза о односима разних варијабли у истраживању, издвајање истраживачких питања која су остала без одговора у актуелном истраживању, а која би требало да обухвате даља истраживања. Квалитативна истраживања треба више да сугеришу наредна питања него да пружају коначне одговоре, тј. да имају и хеуристичку улогу – како у смислу продубљивања закључака, тако и упућивања на употребу одређених квантитативних техника.

Два основна приступа у квалитативним истраживањима чине: кретање од општег ка специфичном (приступ по обрасцу левка – започиње се скупом општих питања која покрећу истраживање; како истраживање напредује, тако се прикупљање података фокусира) и кретање од специфичног ка општем (индуктивни приступ – започиње се скупом усмерених специфичних питања која покрећу истраживање, током прикупљања података случајеви који нису обухваћени постојећим моделом преиспитују се и модел се проширује како би их обухватио; реформулација проблема се наставља све док се не дође до задовољавајућег општег експланаторно-интерпретативног модела).

Уобичајени поступци у анализи података добијених највећим бројем квалитативних техника подразумевају поступак транскрибовања, индексирања и кодирања података, као и њихову интерпретацију. У квалитативној методологији су развијени бројни аналитички поступци, а најширу примену имају аналитичка индукција и логичка анализа, као и комплексна група поступака и техника који се могу подвести под шири појам анализе садржаја. Ови аналитичко-интерпретативни поступци обухватају формулисање почетне експланаторне или интерпретативне хипотезе, која се онда упоређује с квалитативним подацима и установљава да ли их може успешно уклопити.

Поменућемо само да се данас све интензивније користе компјутери за обраду и анализу квалитативних података. Софтверски програми из области квалитативног истраживања не користе се само за текстуална претраживања и управљања већ се могу користити и за много софистицираније аналитичке поступке, те знатно превазилазе све што конвенционални пакети за обраду текста могу да постигну. Ипак, иако рачунарски пакет може бити корисно средство када се прикупљају, организују и реорганизују подаци, ниједан пакет није

способан да сагледа везу између теорије и података, или да дефинише одговарајућу структуру за анализу. Да би се анализа одвијала на вишем нивоу од статистичког слагања и уклапања, истраживач треба да поседује аналитичке вештине којима ће се кретати од података ка разумевању.

БУДУЋНОСТ КВАЛИТАТИВНИХ КРИМИНОЛОШКИХ ИСТРАЖИВАЊА

Последњих деценија се у области криминолошких истраживања квалитативни истраживачки приступ интензивно развијао и, упркос још увек постојећим критикама и предрасудама, стекао консолидовани статус „нормалног научног приступа“ (Flick, von Kardorff, & Steinke, 2004). Ова истраживачка традиција се темељи на приступу „од унутра ка споља“ – односно, фокусирана је на проучавање погледа људи обухваћених истраживањем. Такав прилаз би требало да допринесе дубљем разумевању криминолошких појава као комплексних друштвених процеса и специфичних образаца људског понашања. Приступ појавама је најчешће отворен и подразумева различите нивое укључености субјеката. Интервјуима, биографским причама, етнографским описима, анализама докумената и сл., пластично се слика свакодневни живот или начин функционисања институције, одвијање неког друштвеног процеса.

Нарастајућа популарност овог истраживачког приступа у савременим условима све се директније повезује са потребом установавања нове истраживачке парадигме као одговора на снажне процесе дезинтеграције некада утврђених стилова живота, тј. реконструкције старих и успостављања нових форми друштвене комуникације. Проучавање у приличном обиму измењених образаца у којима се одвија савремени друштвени живот захтева довољно осетљив и обухватан приступ, прикладан да укључи и субјективну димензију нових форми друштвености.

У савременим истраживањима се почетна поларизација између квалитативног и квантитативног приступа постепено губи кроз све плодносније подухвате њиховог комплементарног коришћења. Данашњу истраживачку праксу карактерише мултиметодски приступ, у којем се, зарад постизања што дубљег разумевања истраживаних феномена, пажљиво комбинује примена истраживачких метода из различитих традиција (Barbour & Barbour, 2003). Уместо дуго вођене дебате у којој су ова два приступа супротстављана један другом, у новијој литератури се расправа о односу квалитативних и квантитативних истраживања фокусира на обликовање што прикладнијих модела примене елемената оба приступа у истраживачким пројектима.

Многи истраживачи са подручја криминологије истичу као битну предност примене комплементарног приступа управо чињеницу да се у криминолошким истраживањима често сусрећемо са недовољно поузданим изворима (King, 2000; Maguire, 2000; Noaks & Wincup, 2004). Триангулацијом истраживачких приступа, извора података, техника за њихово прикупљање и анализу остварује се могућност узајамног проверавања и допуњавања налаза изведених из различитих перспектива и извора. Овај принцип данас у криминологији постаје скоро општеприхваћен (Baskin, 2002), а, како пише Маруна (Maruna, 2010), вишедеценијски „рат“ квалитативног са квантитативним приступом, у будућим криминолошким истраживањима, биће заборављен пред снагом коју управо даје стратегија мултиметодског приступа.

ЛИТЕРАТУРА

- Barbour, R. S., & Barbour, M. (2003). Evaluating and synthesizing qualitative research: The need to develop a distinctive approach. *Journal of Evaluation in Clinical Practice*, 9(2), 179–186. doi:10.1046/j.1365-2753.2003.00371.x
- Baskin, D. (2002). Book review: Robert R. Weidner 'I Won't Do Manhattan': Causes and consequences of a decline in street prostitution. *Criminology and Criminal Justice*, 2(2), 225–226. doi:10.1177/17488958020020020702
- Becker, H. S. (1958). Problems of inference and proof in participant observation. *American Sociological Review*, 23(6), 652–660.
- Beirne, P. (1993). *Inventing criminology: Essays on the rise of 'homo criminalis'*. Albany, NY: Suny Press.
- Berger, P. L., & Luckmann T. (1966). *The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge*. Garden City, NY: Anchor Books.
- Blumer, H. (1969). *Symbolic interactionism: Perspective and method*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Богдановић, М. (1993). *Методолошке студије*. Београд: Институт за политичке студије.
- Bryman, A. (1988). *Quantity and quality in social research*. London: Unwin Hyman.
- Vaughn, S., Schumm, S. J., & Sinagub, J. M. (1996). *Focus group interviews in education and psychology*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Goffman, E. (1974). *Frame analysis: An essay on the organization of experience*. New York: Harper & Row.
- Denscombe, M. (1998). *The good research guide*. Buckingham: Open University Press.
- Djuric, S. (2009). Qualitative approach to the research into the parameters of human security in the community. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 32(3), 541-559. doi:10.1108/13639510910981653
- Ђурић, С. (2007). *Фокус-групни интервју*. Београд: Службени гласник.
- Ђурић, С. (1995). Извори за истраживање крвне освете на Косову и Метохији. *Социологија*, 37(2), 175–196.
- Ezzy, D. (2002). *Qualitative analysis: Practice and innovation*. Crows Nest, Australia: Allen & Unwin.
- Игњатовић, Ђ. (2009). *Методологија истраживања криминалитета: са методом израде научног рада*. Београд: Правни факултет.

- King, R. (2000). Doing research in prison. In R. King, & E. Wincup (Eds.), *Doing research on crime and justice* (pp. 285–312). Oxford: Oxford University Press.
- Константиновић-Вилић, С., Николић-Ристановић, В., & Костић, М. (2011). *Криминологија*. Земун: Прометеј.
- Lewis, J. (2003). Design issues. In J. Ritchie, & Jane Lewis (Eds.), *Qualitative research practice: A guide for social science students and researchers* (pp. 47–76). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Maguire, M. (2000) Researching 'street criminals': A neglected art. In R. D. King, & E. Wincup (Eds.), *Doing research on crime and justice* (pp. 121–152). Oxford: Oxford University Press.
- Maruna, S. (2010). Mixed method research in criminology: Why not go both ways? In A. R. Piquero, & D. Weisburd (Eds.), *Handbook of quantitative criminology* (pp. 123–140). New York: Springer.
- Maxwell, J. A. (1996). *Qualitative research design: An interactive approach*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Meuser, M., & Lösscher, G. (2002): Introduction: Qualitative research in criminology [26 paragraphs]. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research* [On-line Journal], 3(1), article 12. Preuzeto 07. juna 2011, sa <http://www.qualitative-research.net/fqs/fqseng.htm>.
- Muncie, J. (2001). Positivism. In E. McLaughlin, & J. Muncie (Eds.), *The Sage dictionary of criminology*. London: Sage.
- Noaks, L., & Wincup, E. (2004). *Criminological research: Understanding qualitative methods*. London: Sage.
- Ritchie, J. (2003). The applications of qualitative methods to social research. In J. Ritchie, & J. Lewis (Eds.), *Qualitative research practice: A guide for social science students and researchers* (pp. 24–46). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Safman, R. M., & Sobal, J. (2004). Qualitative sample extensiveness in health education research. *Health Education & Behavior*, 31(1), 9–21. doi:10.1177/1090198103259185
- Shaw, C., & McKay, H. D. (1942). *Juvenile Delinquency and Urban Areas*. Chicago, MA: University of Chicago Press.
- Silverman, D. (2000). *Doing qualitative research: A practical handbook*. London: Sage.
- Snape, D., & Spencer, L. (2003). The foundation of qualitative research. In J. Ritchie, & J. Lewis (Eds.), *Qualitative research practice: A guide for social science students and researchers* (pp. 1–23). London: Sage.
- Pope, C., Ziebland, S., & Mays, N. (2000). Analysing qualitative data. *British Medical Journal*, 320(7227), 114–146.
- Flick, U. (2002). *An introduction to qualitative research* (2nd ed.). London, UK: Sage Publications.
- Flick, U., von Kardorff, E., & Steinke, I. (2004). What is qualitative research? An introduction to the field. In U. Flick, E. von Kardorff, & I. Steinke (Eds.), *A companion to qualitative research* (pp. 1–12). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Hammersley, M. (1992). *What's wrong with ethnography?* London, UK: Routledge.
- Coleman, C., & Moynihan, J. (1996). *Understanding crime data*. Buckingham: Open University Press.
- Croall, H. (2001). *Understanding white collar crime*. Buckingham: Open University Press.
- Willig, C. (2008). *Introducing qualitative research in psychology* (2nd ed.). New York: Mc Graw Hill, Open University Press.

Sladana Đurić, University of Belgrade, Faculty of Security Studies, Belgrade

THE QUALITATIVE APPROACH IN CRIMINOLOGICAL RESEARCH

Summary

The complexity of criminological research lies primarily in its interdisciplinary nature, in the fact that it often pertains to sensitive issues and social relations, and that field work may carry increased risk.

Empirical analyses of the functioning of the 18th century criminal justice system can be considered the forerunners of modern criminological research. Further research in this field was developed with increasingly used, initially quantitative, and later qualitative research methods. As in other social disciplines, the quantitative research approach long had a dominant status and significantly wider application in the study of criminological phenomena. In recent decades, however, this field is the scene of a perceptibly big increase in the use of qualitative research methodologies.

Being less structured, more flexible, and based on a holistic approach and direct access to the case study, the qualitative approach provides deeper insights into the nature of crime and criminal behaviour. Previous research practice testifies to the considerable potential of qualitative approaches to research of a number of criminological problems. The problems of unreliability or lack of official data on crime can be compensated by means of qualitative methodology. Likewise, this approach should be used when the research objectives require clarification of the subjective dimension of phenomena, as well as in the study of sensitive issues.

Creating an adequate research design is a particularly important stage of every qualitative research. The researcher clearly defines the problem and research objectives and makes an adequate choice of the research approach, after which all these decisions are tested and coordinated during research with the acquired insights. Criminological research often involves examining communities and individuals that are difficult to reach, documents that are not public, institutions the activities of which are not transparent, or members of vulnerable social groups, all of which necessitates careful planning of the approach to the studied environment and the relationships to be established between the participants of the research process.

Various types of data are collected in studies of criminological phenomena, and it is common to combine the data from the existing corpus of documentary material with personal insights of researchers. In this context, these studies are mostly planned as multi-method projects that combine the use of secondary analysis of existing data and various forms of individual and group interviews and observations. The qualitative and interactive nature of the data obtained by this research methodology requires a special analysis procedure that involves a careful organization of usually extensive empirical evidence and establishing of meaningful coding and pattern identification.

Contemporary research practice in the field of criminology is increasingly characterized by a complementary approach, which requires an adequate procedure combining qualitative and quantitative research traditions. In this way, the polarization lasting many decades between the two approaches gives way to the prolific strategy of the multi-method approach.